

Salvo Palazzolo

Ontbrekende stukken

De mysteries van de Italiaanse maffia

Vertaald uit het Italiaans
door Jeanne Crijns en
Wilfried Dabekaussen

Ambo|Amsterdam

Inhoud

Inleiding 11

- 1 De opkomst van nieuwe machthebbers (1977-1979) 19
 - De aantekeningen van Peppino Impastato* 19
 - De lijst van verklikker Di Cristina* 27
 - Een motief om plaatsvervangend kantonrechter Triolo te vermoorden* 35
 - Het dossier van verslaggever Francese* 42

- 2 *The Winds of War* (1979) 49
 - De handpalmafdruck van de moordenaars van Michele Reina* 49
 - Het vermogen van Bontade en Inzerillo* 58
 - Investeringsplannen* 63
 - Het voorgevoel van rechter Terranova* 70

- 3 De partij van de toegewijde mannen (1980) 78
 - De zaak-Mattarella, de beer en de mol* 78
 - Misleiding door Vito Ciancimino* 85
 - De reizen naar Palermo van Giulio Andreotti* 88
 - Het afgebroken onderzoek van officier van justitie Costa* 94

- 4 De theorie van de boekhouder (1981) 103
Bagheria, de tapes van Bernardo Provenzano 103
Maffia en confrontatiepolitiek 110
Peetvaders en vrijmetselaars, de lijst van de vrijmetselaarsloge Trecento
117
- 5 Hier is de hoop van de eerlijke Palermitanen om zeep geholpen
(1982-1983) 122
De aanklachten van Pio La Torre 122
Een telefoontje voor dokter Giaccone 132
De aantekeningen van prefect Dalla Chiesa 139
Het afluisteren van rechter Chinnici 150
- 6 Niet alleen bekende namen (1984-1987) 160
De zakagenda's van commissaris Cassarà 160
Twee infiltranten in het researcheteam 164
De vermogensbeheerders van Riina en Provenzano 170
- 7 Het andere gezicht van de maffia (1988) 180
Het overlijdensbericht van een peetvader 180
De cassettes van Mauro Rostagno 185
Staatsgeheimen 191
- 8 Oorlog tussen staatsorganen (1989) 200
De terugkeer van spijtoptant Contorno 200
Doel: Falcone in diskrediet brengen 204
De afspraken van politieagent Nino Agostino 209
De missie van agent Piazza 218
- 9 Voorbereidingen voor de onderhandelingen (1990-1992) 223
Gioè, moordenaar en ongemakkelijke getuige 223
Falcone, de gewiste computergeheugens 233
De agenda van Paolo Borsellino 240

Het laatste onderzoek in Palermo 246
Onderhandelingen in een tijd van bloedbaden 251
Provenzano's onderzoek 255
Mysterieuze opdrachtgevers 257

10 *De laatste tip (1993-1995)* 262
De aantekeningen van sergeant Lombardo 262
De bekentenis van Badalamenti 266
Het archief van Totò Riina 272

11 *Memorandum (1977-2009)* 280
Lijst met verdwenen bewijsmateriaal 280
Hypotheses (1) 285
Lijst van de infiltranten 287
Hypotheses (2) 309

Bronnen en documentatie van de lijst met verdwenen
bewijsmateriaal. Laatste updates 323

Namenregister 347

Inleiding

We kunnen beter bij het einde beginnen. Want weinigen lijken zich nog te herinneren wat er in de afgelopen dertig jaar echt is gebeurd in Palermo.

Een prefect, een regiopresident, een secretaris van de belangrijkste regeringspartij en die van de oppositie, een officier van justitie, een commandant van een rekercheteam en een kolonel van de carabinieri, ze zijn allemaal vermoord. Maar ook rechters, rechercheurs, politici, overheidsmensen, journalisten, priesters en sociaal werkers. Mannen en vrouwen, bejaarden en kinderen zijn vermoord. Alsof het een staatsgreep was. Deze martelaren uit Palermo zijn inmiddels nationale helden, ze worden elke maand, elk jaar trouw herdacht (met honderden bloemenkransen en met altijd dezelfde droevige officiële verklaringen). En toch herinneren maar weinigen zich welke mysteries die doden nog altijd omgeven. Want in Palermo vond na elk misdrijf stelselmatig een staatsgreep plaats. Aanwijzingen, sporen en bewijsmateriaal zijn verdwenen. Getuigen zijn verdwenen. Daardoor zijn veel van die misdrijven onbestraft gebleven.

Ook vandaag de dag zijn de huurmoordenaars van al die bloedbaden niet te vinden, evenmin als hun boven elke verdenking verheven medeplichtigen. Bovendien is het overgrote deel van het

door hen verdiende kapitaal onvindbaar. Je treft de geheime opdrachtgevers die met *cosa nostra* samenspannen niet aan. Nog altijd ontbreken er veel, te veel, stukken van de geschiedenis van de maffia. Maar weinigen herinneren het zich nog. Het bewijsmateriaal en de namen waren door de mensen die vermoord zijn waarschijnlijk al ergens gevonden. Zij wisten na hun onderzoek, analyses en naspeuringen hoe het zat. Of misschien waren ze alleen maar ongemakkelijke getuigen in een stad die zich in stilte hulde, omdat ze medeplichtig was of omdat ze alles had gezien. Daarom was het niet voldoende alleen die getuigen te doden, het was ook nodig om de sporen en de aanwijzingen die naar de waarheid zouden leiden uit te wissen.

Dit is het dagboek dat elke journalist uit Palermo in gedachten heeft: de vragen waarop men het antwoord schuldig bleef, maar ook de antwoorden die te ontwijkend waren of waar de waarheid te dik bovenop lag. Elke Siciliaanse verslaggever heeft een stuk van dit verhaal geschreven. Sommigen hebben daarmee ook hun eigen leven opgeofferd: Cosimo Cristina, Peppino Impastato, Mauro De Mauro, Giovanni Spampinato, Mario Francese, Pippo Fava, Mauro Rostagno en Beppe Alfano vonden de dood voordat ze hun artikelen konden afmaken. En ook na hun dood werden ze in hun eer aangetast, omdat hun vragen onschadelijk werden gemaakt. Cosimo Cristina werd op 5 mei 1960 dood aangetroffen in een spoorwegtunnel in Termini Imerese (Palermo). Hij zou zelfmoord hebben gepleegd, zo deed men het voorkomen. De laatste Siciliaanse journalist, Beppe Alfano, werd gedood op 8 januari 1993 in Barcellona Pozzo di Gotto (Messina). Er volgde een eigenaardig onderzoek naar zijn dood, want een rechercheur wiste sommige artikelen van zijn computer in plaats van aan waarheidsvinding te doen. Maar de vermoorde journalisten hebben hoe dan ook belangrijke sporen nagelaten. Ze zijn het begin van het dagboek dat andere journalisten nu schrijven. Nu, dertig jaar

later, staat in dit dagboek een opsomming van de dingen die we nog niet weten over die tragische en helaas lange bladzijde uit de Italiaanse geschiedenis, die geschreven is door een groep die we ‘maffiosi’ noemen. Want als het alleen maar moordenaars waren geweest en meer niet, dan zouden ze al veel eerder in de gevangenis zijn beland, zonder alle daaropvolgende mysteries. Ze waren veeleer het eindstation of de bemiddelaars voor andere geheime machten – politieke en economische, lokale en nationale – die geloofden dat ze met geweld hun positie in de legale maatschappij en de democratische instellingen konden vormgeven en verstevigen.

Dit zou ook het treurige dagboek kunnen zijn van veel magistraten en rechercheurs die journalisten in Palermo in hun werk tegenkomen. De ontelbare onderzoeken en rechtszaken, die tot zware straffen hebben geleid voor de peetvaders van de koepel van de maffia en het leger van mannen van eer, vormen absoluut niet de afsluiting van een lange periode van waarheidsvinding. Diezelfde rechters schreven dat nadrukkelijk in hun vonnissen. Ik denk dat ze dat niet alleen deden als geheugensteun voor betere of fortuinlijkere officiers van justitie en rechercheurs na hen, maar veeleer om een grondig onderzoek door historici, sociologen, juristen en iedereen die dat wil, op gang te brengen waar gerechtelijk onderzoek dat niet kan, met als doel het waarom te achterhalen van zoveel geweld en zoveel samenzweringen. Misschien dat de vragen die hier en daar voorkomen in vonnissen die eigenlijk zekerheid zouden moeten bieden, op dramatische wijze verbergen dat er sprake is van een capitulatie. Dat is waarschijnlijk onbevredigend, want de burgermaatschappij schijnt nu eenmaal aan de rechterlijke macht opdracht te hebben gegeven delen van de geschiedenis van dit land te reconstrueren.

Maar jaren van gerechtelijk onderzoek, vaak gebaseerd op ont-hullingen van kroongetuigen, hebben alleen terloops een tipje

van de sluier opgelicht over alles wat zijn oorsprong vindt in de grijze zone van de criminele medeplichtigheid. De vragen van de rechters en ook verschillende vrijspraken (vaak geformuleerd als gebrek aan bewijs) blijven en vellen een zwaar oordeel over een klasse van politici en ondernemers die altijd klaarstaan om zich te bewegen op het grensvlak van wat moreel gezien niet acceptabel is maar in het strafrecht irrelevant. Soms zijn er ook sporen te vinden van vragen die (wie weet om wat voor reden) niet zijn opgeschreven door de officiers van justitie, en ook die kunnen relevant zijn. Ten tijde van het eerste megaproces tegen cosa nostra gebruikte de rechtbank van Palermo in een requisitoir de vage term 'nabijheid' om de relatie tussen de politiek en de maffia aan te duiden. De antimaffiapool van Falcone en Borsellino, die dat proces had geleid, zag het anders. In het vonnis stond:

Deze nabijheid bestaat ongetwijfeld, ook al heeft ze klappen gekregen, ze is niet definitief overwonnen. Ze is zichtbaar in de vele tragische gebeurtenissen die het ware gezicht van de maffia aan het licht hebben gebracht. We hebben het hier over politieke moorden, moorden waarbij sprake is van een verstrengeling van maffia-belangen en verborgen belangen die samenhangen met het openbaar bestuur; feiten die wel betrekking moeten hebben op achterliggende geheimen en verontrustende verbanden, die veel verder strekken dan louter nabijheid en die onderzocht moeten worden en berecht als we willen dat er een bladzijde wordt omgeslagen.

Dit onderzoek van Falcone en Borsellino is nog steeds zeer actueel. Pas na de moord op de twee rechters, die symbool staan voor de strijd tegen de maffia, is een belangrijke weg ingeslagen. Toen pas gingen veel peetvaders met justitie samenwerken en onthulden ze voor het eerst delen van de mysteries van cosa nostra. Ook de eerste spijtoptanten in de geschiedenis, Tommaso Buscetta en Francesco Marino Mannoia, begonnen pas na de dood van Falco-

ne en Borsellino te praten over de relaties tussen de maffia en hun medeplichtige politici die boven elke verdenking verheven waren. Ze deden dit zeker niet uitsluitend uit eerbetoon en ter nagedachtenis aan de twee rechters, door wie hun nieuwe leven als kroongetuige begon, maar vooral omdat ze merkten dat in die dramatische maanden in 1992-1993 de staat voor het eerst liet zien dat het menens was met de strijd tegen de maffia. Zo konden de rechtszaken die het gevolg waren van die ongepubliceerde verklaringen doordringen in het onontgonnen gebied van de mysteries van de maffia. Een uitspraak gedaan in de rechtszaak tegen Giulio Andreotti, de bekendste politicus van de Italiaanse Republiek, bevat historische feiten die voor het Wetboek van Strafrecht inmiddels verjaard zijn. Ze zijn dat niet voor de journalistiek en voor de geschiedenis.

Het onderzoek dat Falcone en Borsellino voor ogen stond, is hoe dan ook nog incompleet, omdat de spijtoptanten niet alles weten en niet alles kan worden gereconstrueerd en bewezen. Maar dat onderzoek schijnt niet meer belangrijk te zijn.

Daarom is elke journalist uit Palermo doorgegaan met het opschrijven van de onbeantwoorde vragen, ieder in zijn eigen notitieboekje, want de verhalen uit het verleden zijn nog steeds actueel. 'Wie hebben het voor het zeggen in Palermo?' vroeg Pippo Fava, de directeur van het tijdschrift *ISiciliani*, zich af. 'Deze vraag is essentieel, want "het voor het zeggen hebben" in Palermo betekent niet alleen leiding geven aan gigantische ondernemingen met een miljardenomzet, maar via oneindige, onzichtbare wegen ook leiding geven aan de ontwikkeling van het eiland en dus van het Zuiden. De beslissing bijvoorbeeld over bij welke banken de publieke middelen in bewaring worden gegeven en wie de leiding krijgt over deze banken,' schreef Pippo Fava in 1983. 'Het voor het zeggen hebben in Palermo,' zo ging hij verder, 'betekent ook kunnen bepalen welke functionarissen het verdienen carriè-

re te maken om de gigantische zakelijke transacties van de top in goede banen te leiden en te garanderen, en geleidelijk, via steeds complexere en geheime opgaande spiralen te bedenken wie wet- houder, gedeputeerde, staatssecretaris of minister zal worden.’ Deze en andere observaties van mensen die dood zijn, terwijl er nog steeds geen waarheid of gerechtigheid is, zouden ook giste- ren kunnen zijn opgeschreven, ze zijn nog steeds zeer actueel. Niet alleen omdat ze het resultaat zijn van scherpe analyses die het lot van het Zuiden voorspelden, dat eerst werd geholpen door de subsidies van de Cassa per il Mezzogiorno, het hulpfonds voor het Zuiden, en nu door de nog veel grotere subsidies van de Euro- pese Unie. Die observaties blijven actueel omdat ze nog altijd worden gevoed door vragen die familieleden van de slachtoffers zijn blijven stellen. Het zijn vragen waarin geen tranen meer zit- ten maar wel veel woede. Het zijn vragen die geschreven zouden moeten worden, samen met alle andere, bij elke gedenksteen in Palermo ter nagedachtenis aan de slachtoffers van de maffia. Ze zouden de weg aanduiden die nog moet worden afgelegd om tot waarheidsvinding te komen, ze zouden ervan moeten getuigen dat de stad, het hele land, uiteindelijk besloten heeft zichzelf vra- gen te stellen, zonder nog de retoriek en holle frases van herden- kingen, die hetzelfde zijn als zwijgen. Wat neerkomt op zeggen: de maffia is niet meer dan een verhaal uit het verleden. En inmid- dels staat dit onderwerp niet meer op de agenda van de media en van de politiek. Behalve bij plechtige aankondigingen van nieuwe strafverhogingen voor de militaire arm van de maffia. Maar die hebben nauwelijks nut als we achter de geheimen wil- len komen waaraan belangrijke peetvaders die in de gevangenis zijn beland nog hun macht ontlenen, hun onderhandelings- en afpersingswapen tegenover de boven elke verdenking verheven medeplichtigen die niet gevangengenomen zijn en in vrijheid leven. Het zwijgen consolideert de straffeloosheid, hoe meer tijd er verstrijkt, hoe moeilijker het wordt bewijzen te leveren. En

inmiddels lijkt dit het grootste geheim van Italië.

Als we naar de ontbrekende stukken kijken, dan komt de gedachte op dat de opdrachtgevers naar wie Falcone en Borsellino zo naarstig onderzoek deden niet alleen degenen waren die in de vergaderingen van de provinciale commissie van cosa nostra officieel tot een misdrijf besloten, om vervolgens opdracht te geven aan huurmoordenaars. Het waren ook degenen die goede raad gaven aan de peetvaders en degenen die droevige analyses gaven van de historische of politieke context zonder daaruit blijkbaar consequenties te trekken. De opdrachtgevers zijn degenen die voorzagen wat er na elk misdrijf zou gebeuren. Vermoedelijk deden ze veel meer, door tijdig de noodzakelijke randvoorwaarden voor elk misdrijf te plannen, ook zonder dat de huurmoordenaars en de maffiosi die officieel het misdrijf beraamden dat wisten.

Helaas wordt er in de onderzoeken naar de opdrachtgevers en de medeplichtigen van cosa nostra pas op de plaats gemaakt, vooral doordat de onderzoeksinstrumenten die het Openbaar Ministerie en de politie tot hun beschikking hebben inadequaat zijn. Maar ook dat herinneren zich nog maar weinigen. De officiële statistieken laten veeleer zien dat cosa nostra inmiddels bedwongen is. De illusie dat deze organisatie is overwonnen is een gerieflijke zekerheid geworden. En velen blijven zich verwonderen als de zoveelste politieoperatie op vertakkingen en investeringen van de maffia in Noord-Italië of elders in de wereld stuit. Niemand lijkt zich nog de onbeantwoorde vragen te herinneren in al die onderzoeken en artikelen, die al in de jaren zeventig werden gesignaleerd. Ook die vragen staan in het dagboek van de journalisten uit Palermo dat inmiddels bijna een maffiaverhaal is geworden, maar dan achterstevoren geschreven, over de dingen die we nog niet weten.

8 december 2009

S.P.

1

De opkomst van nieuwe machthebbers (1977-1979)

De aantekeningen van Peppino Impastato

19780509 02497

GIUSEPPE IMPASTATO (PALERMO) OVERLIJDT BIJ EEN BOMEXPLOESIE
(ANSA) – CINISI (PALERMO), DINSDAG 9 MEI 1978 – Giuseppe
Impastato (30 jaar) overlijdt door een bomexplosie op de spoorlijn
Trapani-Palermo. Zijn lichaam is uiteengereten.

De politie gaat ervan uit dat hij een aanslag voorbereidde.

Volgens *Lotta Continua* gaat het om een moord door de maffia.

XFF

9-5-1978

19780514 02057

ONDERZOEK NAAR DE DOOD VAN GIUSEPPE IMPASTATO

(ANSA) – CINISI (PALERMO), ZONDAG 14 MEI 1978 – Nieuw onder-
zoek op de plaats van de spoorlijn. Daarbij zijn in een straal van 200
meter delen van het lijk gevonden. De commandant van de opera-
tionele eenheid van de carabinieri van Palermo, Antonio Subranni,
klaagt het dagblad *Lotta Continua* aan wegens laster en smaad.

DIG CF

14-5-1978

Als je langs de spoorlijn van Palermo naar Cinisi loopt, met aan de ene kant de bergen en aan de andere het vliegveld aan de kust, kun je alleen maar proberen je een beeld te vormen van de plek waar de Fiat 850 van Peppino Impastato geparkeerd stond, de motorkap half open, een bos bungelende draden eruit. Het begin van een in scène gezette moord die op een zelfmoordaanslag moest lijken. ‘Als je voor de controletoren staat,’ zei Giovanni, de broer van Peppino, tegen me, ‘zijn er geen andere aanwijzingen, er herinnert daar niets aan wat er is gebeurd. De raadsleden die aantraden na de ontbinding van de gemeenteraad van Cinisi wegens banden met de maffia, acht jaar geleden, hadden graag een herdenkingsplaats willen oprichten. Maar er is alleen kreupelhout.’ Misschien, zo veronderstel ik, omdat er nog steeds mensen zijn die denken dat Impastato een ernstige fout heeft begaan door niet te gehoorzamen aan zijn vader, ook al was die een maffioso die trouw was aan zijn peetvader Gaetano Badalamenti. De keuze van Peppino lijkt volgens mij veel op die van de hoofdrolspeler van een serie die in die tijd op de Italiaanse tv werd uitgezonden, met als titel *Disonora il padre* (Eert uw vader niet). Dat verhaal is ontleend aan de bestseller van Enzo Biagi en speelt in een ander deel van Italië, in de Toscaans-Emiliaanse Apennijnen. Daar breekt een jongeman met zijn fascistische vader en sluit zich aan bij de partizanen van Giustizia e Libertà. Ik stel me de gezichten voor van gewone mensen die grote keuzes maken en dat op een kleine zwart-wit-tv. Maar in Cinisi zijn niet alle keuzes toegestaan. Klaarblijkelijk ook tegenwoordig niet.

Je hoeft maar een paar meter verder te lopen langs de spoorlijn en het stuk dat over is van het open land, tot waar de treinen rakes langs de clandestien gebouwde huizen rijden, om je een voorstelling te kunnen maken van de afstand van de Fiat 850 tot het huis waar Impastato werd vermoord, doodgeslagen met een steen, voordat hij naar de spoorlijn gesleept werd waar hij werd opgeblazen. De afstanden daar zijn belangrijk om iets te kunnen

begrijpen van wat er in scène werd gezet om het latere onderzoek op een verkeerd spoor te zetten. Ik blijf met mijn handen over het haastig geschreven proces-verbaal van de eerste patrouille van carabinieri, die in het holst van de nacht van 8 op 9 mei 1978 arriveerde, heen en weer gaan als over een landkaart. Maar dat brengt me helemaal niet verder. In die papieren staat vast en zeker niet meer dan de plaats waar de spoorlijn onderbroken was, waardoor de stoptrein van Palermo naar Alcamo schokkend tot stilstand kwam: 180 meter voorbij kilometerpaal 30.

De foto's die de carabinieri in de vroege ochtend van 9 mei maakten zijn niet meer te vinden. Ze zijn verdwenen uit de kelders van het gerechtsgebouw in Palermo en niemand weet wanneer. Ik ben ook daar op een ochtend gaan zoeken, in de lange gang waar het archief van de onderzoeken en de rechtszaken wordt bewaard. Een oude klerk ging met me mee, honderd deuren door, er was weinig licht en er hing een sterke geur. Hij weet niet welke dossiers in die kamers bewaard worden. 'Niemand kan zeggen dat hij dit immense archief kent,' fluisterde de oude klerk. En hij glimlachte daarbij ironisch, misschien was dat beter dan de gebruikelijke verklaringen over onbekende daders. Hij zei: 'Beste meneer, u bent te jong, u kunt niet weten dat er half november 1972 een groot schandaal was vanwege een vreemde diefstal op de afdeling corpora delicti. De deuren waren niet geforceerd, ze kwamen rechtstreeks binnen, met sleutels.'

Niemand weet hoe het komt, maar in de mappen met de stoffige stukken van de moord op Impastato bevinden zich alleen nog een paar foto's van de armzalige resten van een aan flarden gereden man. Er zitten niet eens de foto's in van het tweede onderzoek ter plaatse, vier dagen na het misdrijf, ditmaal geleid door substituu-officier van justitie Francesco Scozzari, vergezeld van een stoet mensen. Het zoveelste verbaal vermeldt dat er die ochtend ambtenaren van de operationele afdeling van Palermo en onafhankelijke deskundigen in Cinisi aankwamen, maar ook enkele

mensen van de technische recherche van de carabinieri. Er werden een paar foto's genomen in het huis, maar ook die zijn niet meer te vinden.

Het blijft een raadsel wie besloten heeft dat en waarom Peppino Impastato, de jongeman die met zijn onafhankelijk radio-station zoveel kabaal maakte tegen de maffiabazen en de medeplichtigen van *Mafiopoli* (maffiastad) – ondanks de uitbranders van zijn vader – niet meer mocht bestaan, zelfs niet na zijn dood. Want het uitwissen van sporen op de plaats delict is een beetje hetzelfde als het verdonkeremanen van het lijk. Dat is wat er op 9 mei 1978 gebeurde. Een curieuze opeenstapeling van Italiaanse mysteries: op dezelfde dag zorgden de mensen van de Brigade Rosse ervoor dat het lijk van Aldo Moro in het centrum van Rome werd gevonden. Vervolgens werden de moordenaars van de minister-president gearresteerd. Maar twintig jaar lang was niet bekend wie opdracht had gegeven voor de moord op Impastato. Ook is nog steeds niet bekend wie de moord heeft gepleegd. Vooral onduidelijk is wie het onderzoek heeft vertraagd en op een dwaal-spoor gebracht. Dat is een mysterie in een mysterie. Maar waarom zoveel aandacht voor een misdrijf in de provincie, vraag ik me af.

Volgens de reconstructie door de vrienden van Peppino vindt de doodgraver, Giuseppe Briguglio, een bebloede steen in het huis vlak bij de spoorlijn; hij geeft die meteen aan de carabinieri. Maar die steen, die de loop van de geschiedenis had kunnen veranderen, komt in geen van de verballen van het onderzoek ter plaatse voor en evenmin in de daaropvolgende rapporten aan de gerechtelijke autoriteiten.

De doodgraver vindt ook de drie sleutels die hij (vreemd genoeg) van een brigadier uitdrukkelijk moest zoeken: hij ziet ze bij de Fiat 850 liggen en geeft ook die meteen af. Maar die sleutels zijn ook verdwenen, in geen enkel verbaal is er een spoor van te vinden.

In het zwarte gat van die dagen verdwijnen ook de aantekenin-

gen van Peppino Impastato over zijn activiteiten tegen de maffia: zijn aanklacht tegen maffiabaas Gaetano Badalamenti, de toenmalige leider van de koepel van de maffia, en tegen alle andere peetvaders die op school geleerd hebben hoe ze via politici aanbestedingen en andere zaken moeten binnenharken. ‘Tijdens de huiszoeking werden vijf zakken vol met papieren van Peppino uit huis gedragen,’ herinneren de familieleden zich. Maar in de officiële verbalen van het onderzoek staan alleen een manuscript en zes brieven vermeld.

Wie herhaalde malen heeft geprobeerd om achter de waarheid over de moord op Peppino Impastato te komen vindt slechts enkele vergeelde papieren in de lange gang met de honderd deuren. Op het onderzoeksdossier staat al te lang ‘Daders onbekend’. Als de vrienden van Peppino en het documentatiecentrum dat de naam Impastato draagt er niet waren geweest, dan zouden ook de politieke activiteiten van de dertigjarige man uit Cinisi, die kandidaat was voor de gemeenteraad voor de proletarisch-democratische partij, in die dagen in mei verdwenen zijn, voor altijd.

Het was een misdrijf door de maffia, zegt de Italiaanse justitie nu. Het vreemdste maffiamisdrijf ooit. Dat had Rocco Chinnici, de onderzoeksrechter uit Palermo, goed gezien. En na hem, Antonino Caponnetto. Pas drieëntwintig jaar later zijn Gaetano Badalamenti en zijn toenmalige rechterhand, Vito Palazzolo, veroordeeld voor opdracht tot moord op Impastato. Maar de twee aangeklaagden leefden al niet meer toen de rechtszaken tegen hen definitief ten einde waren. Die begonnen pas zo laat doordat de ontbrekende bewijsstukken lange tijd elk onderzoek onmogelijk maakten.

‘Wie liet de bewijsstukken van de zaak-Impastato verdwijnen?’ Deze vraag stelt openbaar aanklager Franca Imbergamo al sinds 1996, toen ze de zaak heropende na de verklaringen van spijtoptant Salvatore Palazzolo. ‘Wie liet de bewijsstukken verdwijnen?’ Die vraag stelt ook de advocaat van de familie Impasta-

to, Vincenzo Gervasi, herhaaldelijk tijdens de rechtszaak.

De vragen stapelen zich op. Aan één stuk door noteer ik wat de rechters van het hof van assisen die Badalamenti vervolgden zich in hun vonnis afvragen: wie heeft het onderzoek naar de zaak-Impastato verricht ‘waarop een onacceptabele verdenking rust van systematische misleiding of [...] een schokkende opeenstapeling van omissies, nalatigheden en vertragingen, vermengd met onderzoeksopties waar vooropgezette bedoelingen achter zaten?’

De officiers en onderofficieren van de carabinieri die elkaar in Cinisi tegenkwamen, ondersteunden aanvankelijk de zelfmoordhypothese (gebaseerd op een haastige interpretatie van een brief van Impastato). Hun volgende hypothese was die van een ongeluk tijdens de voorbereidingen voor een bomaanslag. De aanwijzingen waarmee de vrienden van Impastato kwamen, hebben ze pertinent van de hand gewezen.

De parlementaire onderzoekscommissie naar de maffia, voorgezeten door Giuseppe Lumia, die geprobeerd heeft licht te werpen op de misleiding, vraagt zich af: ‘Welke politiemensen hebben ervoor gezorgd dat niet meer duidelijk is op welke plaats het lijk van Peppino Impastato gevonden is,’ door geen plattegronden van het gebied te verstrekken? En verder vraagt de commissie zich af: wie heeft de journalisten (verkeerd) geïnformeerd en verteld dat de bloedsporen die de vrienden van Impastato hebben gevonden in het huis, niet ver van het lijk vandaan, afkomstig zouden zijn van ‘menstruatiebloed’?

Na al die jaren gaat het primair om de volgende vraag: zou het mogelijk kunnen zijn dat Badalamenti kon rekenen op privileges in zijn relatie met enkele functionarissen van de carabinieri? Ik wil deze vraag opschrijven zonder hiermee te vervallen in banale generalisaties. Ik ben immers opgegroeid in een stad waar het jongerenprotest nooit gericht was tegen mensen in een uniform. De carabinieri en de politieagenten die door de maffia vermoord zijn waren onze helden. Daarom voel ik me vrij die vragen te stellen.